31 බදු සහ රක්ෂණය

31-1 බදු

රටක ජනතාව වෙනුවෙන් රටේ රජය විසින් සලසන පහසුකම් ලබාදීම සඳහා අවශ්‍ය අරමුදල් රැස්කර ගැනීම සඳහා රජය විසින් රටේ ජනතාවගෙන් බදු අයකරනු ලැබේ. ආදායම් බදු, වරිපණම් බදු, තීරු බදු, වැට් (VAT) හෙවත් එකතු කළ අගය මත බදු එවැනි බදු වර්ග කීපයකි.(බදු වර්ග හා බදු අනුපාතිකය කාලයෙන් කාලයට වෙනස් වේ.)

31-2 වරිපනම් බදු

පළාත් පාලන ආයතන බල ප්‍රදේශ තුළ එනම් මහනගර සභා, නගර සභා, ප්‍රදේශීය සභා වැනි පාලන බල ප්‍රදේශ තුළ ජීවත් වන අය වෙනුවෙන් සපයන විදුලිය, ජලය, සනීපාරක්ෂක කටයුතු වැනි පහසුකම් වලට ද, මං,මාවත් ආදිය නඩත්තුවට වෙනත් සුභසාධක කටයුතු සඳහා ද එම ආයතන අයකරනු ලබන බදු මුදල වරිපනම් ලෙස හැඳින්වේ.

වාර්ෂික වටිනාකමෙන් ප්‍රතිශතයක් ලෙස වර්ෂයකට වරිපනම් බද්ද ගණනය කරනු ලබන අතර එය ගෙවීමේ පහසුව සඳහා කාර්තුවකට, එනම් මාස 3කට අදාළ කොටස් වශයෙන් ගෙවීම් කළ හැකි ය.

නිදසුන (1)

වාර්ෂික වටිනාකම රු. 24000ක් වූ නිවසක් සඳහා එක්තරා නගර සභාවක් වාර්ෂික වටිනාකමින් 8% ක වරිපනම් බද්දක් අයකරයි. කාර්තුවකට ගෙවිය යුතු වරිපනම් ගාස්තුව කීය ද?

නිවසේ වාර්ෂික වටිනාකම = රු. 24,000

වර්ෂයකට වරිපනම් ගාස්තුව = රු. $24,000 \times \frac{8}{100}$

= රු. 1920.00

කාර්තුවකට ගෙවිය යුතු මුදල = $\frac{1920}{4}$

= රු. 480

නිදසුන (2)

වරිපනම් වශයෙන් 10% ක් අය කරනු ලබන පළාත් පාලන ආයතනයකට කඩකාමරයක් වෙනුවෙන් කාර්තුවකට රු. 1875ක වරිපනම් මුදලක් ගෙවීමට සිදු විය. කඩ කාමරයේ වාර්ෂික වටිනාකම සොයන්න.

නොමිලේ බෙදා හැරීම සඳහා ය.

කාර්තුවකට ගෙවූ වරිපනම් මුදල = රු. 1875.00

අවුරුද්දකට ගෙවනු ලබන වරිපනම් මුදල = රු. 1875 × 4

= රු. 7500.00

වාර්ෂික වටිනාකම = $\frac{7500}{10} \times 100$

= රු. 75,000.00

නිදසුන (3)

වාර්ෂික වටිනාකම රු. 120,000 ක් වූ දේපළක් සඳහා කාර්තුවකට රු. 1800ක වරිපනම් මුදලක් නගර සභාවට ගෙවීමට සිදු විය. නගර සභාව අය කළ වරිපනම් ප්‍රතිශතය කුමක් ද?

වාර්ෂික වටිනාකම = රු. 120,000.00

වර්ෂයකට ගෙවූ වරිපනම් බද්ද = රු. 1800 × 4

= රු. 7200.00

අයකළ වරිපනම් ප්‍රතිශතය = $\frac{7200}{120000} \times 100\%$

= 6%

31-1 අභ්‍යාසය

(1) වාර්ෂික වටිනාකම රු. 48000 ක් වූ නිවසක් සඳහා ප්‍රදේශීය සභාවක් විසින් 8%ක වරිපනම් බද්දක් අය කරයි. කාර්තුවකට ගෙවිය යුතු වරිපනම් ගාස්තුව කොපමණ ද?

(2) මහනගර සභා සීමාවක් තුළ පිහිටි සාප්පුවක වාර්ෂික වටිනාකම රු. 180000 ක් ලෙස තක්සේරු කර ඇත. ඒ සඳහා මහනගර සභාවට කාර්තුවකට රු. 3375ක වරිපනම් මුදලක් ගෙවීමට සිදු විය. අය කළ වරිපනම් ප්‍රතිශතය කුමක් ද?

(3) වරිපනම් වශයෙන් 5.5%ක් අය කරනු ලබන පළාත් පාලන ආයතනයක් යම් දේපළක් සඳහා වර්ෂයකට රු. 9900 ක වරිපනම් බද්දක් ගණනය කළේ ය. දේපලෙහි වාර්ෂික වටිනාකම සොයන්න.

(4) මිනිසෙක් වාර්ෂික වටිනාකම රු. 150000 ක් වූ නිවසක් මිලට ගෙන එය මසකට රු. 5000 බැගින් වූ කුලියක් අයකරමින් කුලියට දෙයි. වර්ෂයකට 4%ක් වූ වරිපනම් බද්දක් ගෙවීමට ද වාර්ෂික අලුත්වැඩියාව සඳහා රු. 2000 ක මුදලක් වැය කිරීමට ද අයිතිකරුට සිදු වේ.

i. නිවාසය කුලියට දීමෙන් වසරකට ඔහුට ලැබෙන මුදල කීය ද?

ii. නිවස කුලියට දීමෙන් ඔහු මාසයකදී ලබන ශුද්ධ ආදායම කොපමණ ද?

නොමිලේ බෙදා හැරීම සඳහා ය.

31-3 ආදායම් බදු

පුද්ගලයකුගේ වාර්ෂික ආදායම රජය විසින් නියම කරන ලද මුදලකට වඩා වැඩිවේනම් එසේ වැඩිවන ආදායම අනුව ගෙවනු ලබන බද්ද, ආදායම් බද්ද වේ. 2006 වසරේදී පුද්ගලයකුගේ වාර්ෂික ආදායමෙන් රු. 300 000 ක් ආදයම් බද්දෙන් නිදහස් වූ අතර ඉතිරි ආදයමට බදු අයකරන ලදී.

නිදසුන (4) වාර්ෂික ආදයම රු. 750000ක් වන පුද්ගලයකුට එක්තරා කාලවකවානුවක බද්දක් අයකරන අතර වාර්ෂික ආදයමෙන් 300,000ක් 8% ආදයම් ආදයම් බද්දෙන් නිදහස් වේනම් ඔහු ගෙවිය යුතු බදු මුදල් සොයන්න.

වාර්ෂික ආදයම	=	රු. 750 000.00
බද්දෙන් නිදහස් ආදයම	=	රු. 300 000.00
බදු අයකළ හැකි ආදයම	=	රු. 450 000.00
ඒ නිසා ගෙවිය යුතු බදු මුදල	=	රු. 450 000 $\times \frac{8}{100}$
	=	රු. 36000

නිදසුන (5)

එක්තරා කාලවකවානුවක මිනිසකුගේ වාර්ෂික ආදායමෙන් පළමු රු. 300 000 බද්දෙන් නිදහස් ය. වැඩි වන පළමු රු. 240 000ට 10%ක් ද දෙවන රු. 240 000ට 20% ක් ද ඊට වැඩිවන ආදයම 30%ක් ද බැගින් ආදයම් බදු අයකරනු ලබන අතර පුද්ගලයකුගේ වාර්ෂික ආදායම රු. 900 000 වනවිට ගෙවිය යුතු මුළු බදු මුදල සොයන්න.

මුළු ආදායම	=	රු. 900 000.00
බද්දෙන් නිදහස් ආදායම	=	රු. 300 000.00
බදු අයකළ හැකි ආදායම	=	රු. 900 000 - 300 000
	=	රු. 600 000.00
ඉන් පළමු රු. 240 000 ට 10% බැගින් බදු මුදල්	=	රු. 240 000 $\times \frac{10}{100}$
	=	රු. 24 000
දෙවන රු 240 000 ට 20% බැගින් බදු මුදල	=	රු. 240 000 $\times \frac{20}{100}$
		රු. 48 000
ඉතිරි ආදායම	=	රු. 900 000 - 780 000
	=	රු. 120 000
ඒ සඳහා 30% බැගින් බද්ද	=	රු. 120 000 $\times \frac{30}{100}$
	=	රු. 36 000
ගෙවිය යුතු මුලු ආදයම් බද්ද	=	රු. 24 000 + 48 000 + 36 000
	=	රු. 108 000

නොමිලේ බෙදා හැරීම සඳහා ය.

31-4 තීරු බදු

විදේශයකින් ශ්‍රී ලංකාවට ආනයනය කරන භාණ්ඩවලින් ද ශ්‍රී ලංකාවෙන් විදේශයන්ට අපනයනය කරන භාණ්ඩවලින් ද එහි වටිනාකමට අනුව අය කරනු ලබන බද්ද තීරු බද්දයි.

නිදසුන (6) තීරු ගාස්තු අය කිරීමට පෙර යතුරු පැදියක වටිනාකම රු. 65 000 කි. යතුරු පැදිය සඳහා එක් අවස්ථාවක 40%ක තීරු බද්දක් අය කරයි නම්, බදු අය කළ පසු වටිනාකම කීය ද?

40% තීරු බද්ද යනු,

තීරු බදු අයකිරීමට පෙර වටිනාකම	තීරු බද්ද	තීරු බදු අයකළ පසු වටිනාකම
100	40	140

තීරු බදු අය කිරීමට පෙර යතුරු පැදියේ වටිනාකම = රු. 65000

තීරු බදු ප්‍රතිශතය = 40%

තීරු බදු අය කළ පසු වටිනාකම = රු. $65000 \times \frac{140}{100}$

= රු. 91000

31-5 එකතු කළ අගය මත බද්ද (VAT) [Value added Tax]

එකතු කළ අගය මත බද්ද යනු ශ්‍රී ලංකාව තුළ භාණ්ඩ හා සේවා පරිභෝජනය මත පදනම් වූ බද්දකි. මේ බද්ද භාණ්ඩ හා සේවා පරිභෝජනයට මීට කලින් ක්‍රියාත්මක කළ භාණ්ඩ හා සේවා බද්ද, ජාතික ආරක්ෂක බද්ද අහෝසි කර ඒ වෙනුවට පනවන ලද්දකි.

වැට් බදු ගෙවීම සඳහා ඊට අදාළ සුදුසුකම් ඇති ආයතන දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ ලියාපදිංචි විය යුතු ය.

සීනි, පරිප්පු, අර්තාපල්, කිරිපිටි වැනි ආහාර ද්‍රව්‍ය ආනයනයේදී වැට් බද්දෙන් නිදහස් වන අතර එම භාණ්ඩ සඳහා තීරු බද්දක් පමණක් අය කෙරේ.

භාණ්ඩවලින් බදු අයකරන ප්‍රතිශත විවිධ වේ.

නිදසුනක් ලෙස ඇතැම් ආහාර ද්‍රව්‍ය සඳහා 5%ක් ද, රෙදිපිළි, මත්පැන්, පාවහන් හා පාරිභෝගික සේවා සැපයීම් සඳහා 15%ක් ද, අපනයන භාණ්ඩ සඳහා 0%ක් ද (Y-ත්‍ය අගය මත) බදු අය කෙරෙයි.

භාණ්ඩ හා සේවා විකුණුම්කරු, එම විකුණුම් මිල පදනම් කොටගෙන ගණනය කරනු ලබන වැට් බදු ප්‍රමාණය විකුණුම් මිලට එකතු කරනු ලැබේ. එවිට එම බද්ද ඇත්ත වශයෙන් ම අය වන්නේ ගැනුම්කරුගෙන් ය.

නිදසුන (7)

පෞද්ගලික දුරකථන බිල්පතක මාසික ගාස්තුව ලෙස ඒකක 500කට රු. 5000 ක් වූ අතර වැට් බදු ලෙස 15%ක් එකතු කරන ලදී. බදු අය කළ පසු පාරිභෝගිකයා විසින් ගෙවිය යුතු බිල්පතේ වටිනාකම සොයන්න.

දුරකථනය භාවිතය සඳහා ගාස්තුව = රු. 5000

VAT 15% = රු. $5000 \times \frac{15}{100}$

= රු. 750

මුළු ගාස්තුව = රු. 5000 + 750

= රු. 5750.00

31.2 අභ්‍යාසය

(1) ව්‍යාපාරිකයකුගේ වාර්ෂික ආදායමෙන් රු. 300 000ක් ආදායම් බද්දෙන් නිදහස් ය. ඉතිරි මුදලට 15%ක් ආදායම් බද්දක් ගෙවනු ලැබේ. ඔහුගේ වාර්ෂික ආදායම රු. 875 000ක් නම් ගෙවිය යුතු අදායම් බද්ද කොපමණ ද?

(2) එක්තරා ව්‍යාපාරික සමාගමක වාර්ෂික ආදායම රු. 1500 000කි. ඉන් 1/5 ආදායම් බද්දෙන් නිදහස් ය. ඉතිරි ආදායමෙන් පළමු රු. 500 000 ට 10%ක් ද, ඊළඟ රු. 500 000 15% ක් ද ඉතිරි ආදායමට 20%ක් ද වශයෙන් ආදායම් බදු අයකරන්නේ නම් ගෙවීමට සිදු වන මුළු ආදායම් බද්ද සොයන්න.

(3) ඉඩම් හිමියකුගේ වාර්ෂික ආදායමෙන් පළමු රු. 300 000 බද්දෙන් නිදහස් ය. ඉතිරි ආදායම සඳහා 12%ක බද්දක් ගෙවීමට සිදු වේ. ගෙවූ ආදායම් බද්ද රු. 42 000 කි. ඔහුගේ වාර්ෂික ආදායම සොයන්න.

(4) මෝටර් රථ ආනයනය කරන්නෙකුගෙන්, බදු ගෙවීමට පෙර වටිනාකම රු. 425 000ක් වූ රථයක් ආනයනය කිරීමේ දී 35%ක තීරු ගාස්තුවක් අය කරයි. ඒ සඳහා ඔහුට ගෙවීමට සිදු වූ තීරු ගාස්තුව කොපමණ ද?

(5) විදුලි උපකරණයක් සඳහා 18% තීරු බදු අය කළ පසු එහි වටිනාකම රු. 17 700කි. තීරු බදු අයකිරීමට පෙර එහි වටිනාකම සොයන්න.

(6) එක්තරා භාණ්ඩයක් සඳහා 24%ක තීරු ගාස්තුවක් අය කරයි. භාණ්ඩය සඳහා රු. 7680ක තීරු ගාස්තුවක් ගෙවීමට සිදුවන්නේ නම් තීරු ගාස්තු අය කිරීමට පෙර එහි වටිනාකම සොයන්න.

(7) නිමි ඇඳුම් අපනයනය කරන්නෙක් අපනයනය කළ ඇඳුම් තොගය සඳහා රු. 90 000 ක තීරු බද්දක් ගෙවීමට සිදු විය. තීරු බදු අයකළ පසු එම තොගයේ වටිනාකම රු. 690 000ක් වූයේ නම් ඒ සඳහා අය කළ තීරු බදු ප්‍රතිශතය සොයන්න.

(8) අධිශීතකරණ ආනයනකරුවෙක් ඉන් එකක් රු. 60 000ට විකිණීමට අදහස් කරයි. විකුණුම් මිලෙන් 20%ක VAT බදු මුදලක් අයකරන්නේ නම් අධිශීතකරණයක් මිලට ගන්නා ගැණුම්කරු ඒ සඳහා ගෙවිය යුතු මුළු මුදල කීය ද?

(9) විදුලි බිල්පතක මෙසේ සටහන් විය. මාසය තුළ භාවිත කළ විදුලි ඒකක ගණනට

වැට් බද්ධ රහිත ව විදුලි බිල = රු. 1200
VAT බද්ද අය කළ පසු ගෙවීමට සිදු වන
බිල්පතේ වටිනාකම = රු. 1320
මේ සඳහා අයකළ VAT බදු ප්‍රතිශතය කුමක් ද?

10. වාහන ආනයන කරුවෙක්, වටිනාකම රු. 800 000 ක් වූ වාහනයක් සඳහා 30%ක තීරු බද්දක් ගෙවයි. තවත් අමතර වියදම් ලෙස රු. 100 000 වැය කර, රු. 200 000 ක ලාභයක් ලැබීමට එහි විකුණුම් මිල නියම කරයි.

i. විකිණීමට නියමිත මුදල කොපමණ ද?
ii. ඒ සඳහා 15% VAT බදු මුදලක් අය කළේ නම් අය කළ VAT බදු මුදල කොපමණ ද?

31-6 රක්ෂණය

මිනිසා පරිහරණය කරන දේපළවලට මෙන් ම මිනිසාගේ ජීවිතයට ද හදිසි විපත් සිදු වන අවස්ථා එදිනෙද කටයුතුවලදී යෙදේ. සුළි සුළං, ජල ගැලීම්, ගිනි ගැනීම්, සොරසතුරු උපද්‍රව ආදිය ඉන් කීපයකි.

රක්ෂණය මගින් කෙරෙන්නේ හානියක්, ආපදාවක් හෝ පාඩුවක් සිදුවන අවස්ථාවක දී එම අලාභය පියවා ගැනීමට සහාය වීමයි.

රක්ෂණ පද මාලාව

රක්ෂණ ආවරණය ලබන්නා, **රක්ෂිතයා** ලෙසත් රක්ෂණය කරනු ලබන ආයතනය **රක්ෂකයා** ලෙසත්, රක්ෂිතයා සහ රක්ෂකයා අතර ගිවිසුම **රක්ෂණ ඔප්පුව** නොහොත් **රක්ෂණ සහතිකය** ලෙසත් හැඳින්වේ.

අවදානම හෝ අලාභය අපේක්ෂිතව රක්ෂණය කරනු ලබන මුදල **රක්ෂිත මුදල** ලෙස හැඳින්වෙයි. එම රක්ෂිත මුදල හිමිවන පුද්ගලයන්, **රක්ෂණ ප්‍රතිලාභීන්** ලෙස හැඳින්වේ. රක්ෂණය පවත්වාගෙන යාමට, වාරික වශයෙන් රක්ෂිතයා ගෙවන මුදල **රක්ෂණ වාර මුදල** ලෙස හැඳින්වේ.

විවිධ රක්ෂණ වර්ග

ශ්‍රී ලංකාවේ රක්ෂණ සමාගම් විසින් පුද්ගලයන්, ස්ථාන හා දේපළ සම්බන්ධව නම් කර ඇති විවිධ රක්ෂණ වර්ග කොටස් දෙකකට වෙන් කර තිබේ.

1. ජීවිත රක්ෂණය
2. ජීවිත නො වන රක්ෂණ (රථ වාහන රක්ෂණය, ස්වභාවික විපත් රක්ෂණය, සොර බිය රක්ෂණය, කෘෂි රක්ෂණය)

නොමිලේ බෙදා හැරීම සඳහා ය.

❑ ජීවිත රක්ෂණය

ජීවිත රක්ෂණ සහතිකයක් මගින් ආවරණය වන රක්ෂිතයාගේ මරණය, රක්ෂණ සහතිකයේ වලංගු කාලය තුළ සිදු වුව හොත් ඔහුගේ නිත්‍යානුකූල යැපෙන්නන්ට සහතිකයේ සඳහන් රක්ෂිත මුදලත් ඊට අයත් ප්‍රසාද දීමනාවත් හිමි වේ. තවද රක්ෂණ කාලය අවසන් වනතෙක් රක්ෂිතයා ජීවත් ව සිටිය හොත් රක්ෂිත මුදල ද ඊට හිමි ප්‍රසාද දීමනාව ද රක්ෂිතයාට හිමි වේ.

ජීවිත රක්ෂණ සහතිකයක් අවශ්‍ය පරිදි අවුරුදු 5, 10, 20 ආදී කාලසීමාවන්ට ලබාගත හැකිය. රක්ෂිතයාගේ සෞඛ්‍ය තත්ත්වය, වයස, රක්ෂිත කාලය, රක්ෂිත මුදල ආදී කරුණු මත රක්ෂණ වාර මුදල තීරණය කෙරේ. එම වාර මුදල මාසික ව, ත්‍රෛමාසික ව, අර්ධ වාර්ෂික ව හෝ, එකවර ම හෝ ගෙවීමට පුළුවන.

නිදසුන (8)

ජීවිත රක්ෂණයක් යටතේ වයස අවුරුදු 30ක අයෙකු අවුරුදු 20ක කාලයකට රක්ෂණය වුව හොත් රු. 1000ක රක්ෂිත මුදලකට ගෙවිය යුතු වාර්ෂික වාර මුදල රු. 40ක් නම් රු. 30 000 රක්ෂිත මුදලකට ගෙවිය යුතු වාර්ෂික වාර මුදල කොපමණ ද?

රු. 1000 ක රක්ෂිත මුදල් සඳහා ගෙවිය යුතු වාර්ෂික වාර මුදල = රු. 40

රු. 30 000 රක්ෂිත මුදලක් සඳහා ගෙවිය යුතු වාර්ෂික වාර මුදල් $= \text{රු. } \frac{40}{1000} \times 30\ 000$

$= \text{රු. } 1200$

නිදසුන (9)

ජීවිත රක්ෂණ ඔප්පුවක් යටතේ වයස අවුරුදු 40ක අයෙක් අවුරුදු 15ක කාල සීමාවකට රක්ෂණය වන විට රු. 1000 රක්ෂණ මුදලක් සඳහා වාර්ෂික වාර මුදල රු. 50 වේ. වාර මුදල ත්‍රෛමාසික ව ගෙවන්නේ නම් රක්ෂණ ආයතනය වාර්ෂික වාර මුදලට 5%ක් එකතු කරනු ලැබේ. ඒ අනුව රු. 50 000 රක්ෂිත මුදලක් සඳහා ගෙවිය යුතු ත්‍රෛමාසික වාර මුදල කීය ද?

රු. 1000 ක රක්ෂිත මුදලකට ගෙවිය යුතු වාර්ෂික වාර මුදල = රු. 50

රු. 50 000 රක්ෂිත මුදලකට ගවේය යුතු වාර්ෂික වාර මුදල $= \text{රු. } \frac{50}{1000} \times 50\ 000$

$= \text{රු. } 2500$

ත්‍රෛමාසික ව ගෙවන විට ගෙවිය යුතු අතිරේක මුදල $= 2500 \times \frac{5}{100}$

$= \text{රු. } 125$

ත්‍රෛමාසික වාර මුදල $= \text{රු. } \frac{2500 + 125}{4}$

$= \text{රු. } 656.25$

නොමිලේ බෙදා හැරීම සඳහා ය.

❑ ජීවිත නොවන සාමාන්‍ය රක්ෂණ

ගිනි රක්ෂණය, රථවාහන රක්ෂණය, මුහුදු රක්ෂණය, විවිධ අනතුරු රක්ෂණය, සොරබිය රක්ෂණය, කෘෂිකාර්මික ආපදා රක්ෂණය යනාදිය ජීවිත නොවන රක්ෂණවලට අයත් වේ.

ජීවිත නොවන රක්ෂණ සඳහා රක්ෂණ සහතික නිකුත් කිරීම අවුරුද්දක කාල සීමාවකට සීමා වේ. මේ යටතේ රථවාහන රක්ෂණය ඉතා වැදගත් වේ.

රථවාහන රක්ෂණය i. තෙවැනි පාර්ශ්ව රක්ෂණය ii. පූර්ණ රක්ෂණය ලෙස වර්ග දෙකක් ඇත.

❑ තෙවන පාර්ශ්ව රක්ෂණය

රක්ෂිතයා හෙවත් වාහන හිමියා පළමු පාර්ශ්වය ලෙසත්, (ඊට වාහනය ද ඇතුළත් වේ.) රක්ෂිතයාගේ නියෝජිතයා හෝ වාහනය පදවන රියදුරා දෙවන පාර්ශ්වය ලෙසත්, මහමඟ ගමන් කරන පුද්ගලයන් හා මාර්ගය අසල පිහිටි වෙනත් දෑ තෙවැනි පාර්ශ්වය ලෙසත් රක්ෂණයේ දී හැඳින්වෙයි. ඉහත රක්ෂණ ක්‍රමයේ දී තෙවැනි පාර්ශ්වය පමණක් වන්දි හිමිකම් ලබයි. ශ්‍රී ලංකාවේ නීතිය අනුව මාර්ගයක වාහනයක් ධාවනය කිරීමට නම් ඊට අවම වශයෙන් තෙවැනි පාර්ශ්ව රක්ෂණයක්වත් තිබිය යුතු ය.

❑ පූර්ණ රක්ෂණය

අනතුරක දී පාර්ශ්ව තුනට ම වන්දි ලබාගත හැකි රක්ෂණ ක්‍රමයයි.

පූර්ණ රක්ෂණ ඔප්පුවක් යටතේ වාර මුදල් ගණන් බැලීමේ දී රක්ෂිත මුදල වාහනයේ අශ්වබල ප්‍රමාණය, වන්දි ඉල්ලීමකදී රක්ෂිතයා විඳ දැරීමට එකඟවන මුදල් ප්‍රමාණය ආදිය සැලකිල්ලට ගනු ලැබේ.

නිදසුන (10)

1200 CC ධාරිතාවක් ඇති මෝටර් රථයක් සඳහා පූර්ණ රක්ෂිත සහතිකයක් ලබා ගැනීමට රුපියල් 1000කට ගෙවිය යුතු වාර්ෂික වාර මුදල රු. 60කි. සෑම වන්දි ඉල්ලීමකදීම රු. 800ක් තමා විසින්ම දරා ගැනීමට එකඟ වේ නම් වාර මුදල 10%කින් අඩු වේ. මේ අනුව රු. 60 000 රක්ෂණය කරන ලද වාහනයකට වාර්ෂික වාර මුදල සොයන්න.

රු. 1000 ක රක්ෂිත මුදලකට වාර්ෂික වාර මුදල = රු. 60

රු. 60000 රක්ෂිත මුදලකට වාර්ෂික වාර මුදල = රු. $\frac{60}{1000} \times 60\ 000$

= රු. 3600.00

කොන්දේසි අනුව වාර මුදලින් අඩු වන කොටස = රු. $3600 \times \frac{60}{1000}$

= රු. 360.00

ගෙවිය යුතු වාර්ෂික වාර මුදල = රු. 3600 - 360

= <u>රු. 3240.00</u>

නොමිලේ බෙදා හැරීම සඳහා ය.

31.3 අභ්‍යාසය

(1) ජීවිත රක්ෂණ සහතිකයක් යටතේ වයස අවුරුදු 25ක කෙනෙකු අවුරුදු 20 කාලයකට රක්ෂණය වන විට රු. 1000 ක රක්ෂිත මුදලක් සඳහා රු. 45ක වාර්ෂික වාර මුදලක් ගෙවිය යුතු ය. රු. 150 000 රක්ෂිත මුදලකට ගෙවිය යුතු වාර්ෂික වාර මුදල සොයන්න.

(2) ජීවිත රක්ෂණ සහතිකයක් මගින් වයස අවුරුදු 30ක කෙනෙකු අවුරුදු 25ක කාලයකට රක්ෂණය වන විට රු. 1000ක රක්ෂිත මුදලකට ගෙවිය යුතු වාර්ෂික වාර මුදල රු. 35කි. මෙම වාර මුදල මාසික ව ගෙවන විට 2% ක අතිරේක මුදලක් ද ගෙවීමට සිදු වේ. රු. 200 000 ක රක්ෂිත මුදලක් සඳහා ගෙවිය යුතු මාසික වාර මුදල කීයද?

(3) රක්ෂණ ආයතනයක් ප්‍රසාද දීමනා වශයෙන් රු. 1000 ක රක්ෂිත මුදලකට වසරකට රු. 25 බැගින් අවුරුදු 20ක කාල සීමාවක් සඳහා ප්‍රසාද දීමනා ප්‍රකාශයට පත් කර ඇතැයි සලකා අවුරුදු 20ක කාලසීමාවකට රු. 100 000 ක රක්ෂණ සහතිකයකට එම වසර 20 අවසානයේ දී හිමි වන මුළු මුදල කොපමණ ද?

(4) ජීවිත රක්ෂණ සහතිකයක් යටතේ වයස අවුරුදු 25ක කෙනෙකු අවුරුදු 25ක කාලයක් සඳහා රක්ෂණය වන විට රු. 1000ක රක්ෂණයකට ගෙවිය යුතු වාර්ෂික වාර මුදල රු. 30කි. වාර මුදල් අර්ධ වාර්ෂික ව ගෙවීමේ දී අතිරේක ව 3% මුදලක් අය කරයි, රු. 75 000 රක්ෂිත මුදලකට ගෙවිය යුතු අර්ධ වාර්ෂික වාර මුදල කොපමණ ද?

(5) 1500 CC ධාරිතාවකින් යුත් මෝටර් රථයක්, පූර්ණ රක්ෂණයක් සඳහා වසරකට රු. 1000ක රක්ෂිත මුදලකට ගෙවිය යුතු වාර මුදල රු. 80කි. සෑම වන්දි ඉල්ලීමක දී ම රු. 800 ක මුදලක් තමා විසින් දැරීමට රක්ෂිතයා එකඟ විය. එවිට රක්ෂණ වාර මුදලින් 12%ක් අඩු කරනු ලැබේ. මෝටර් රථය රු. 100 000 ක රක්ෂිත මුදලකට රක්ෂණය කළ විට ගෙවිය යුතු වාර්ෂික වාර මුදල කොපමණ ද?

සාරාංශය

- **රජය ආදායම් ලබා ගැනීම සඳහා මහජනතාවගෙන් බදු අයකරයි.**
- **ආදායම් බදු, තීරු බදු, වරිපනම් බදු, VAT ඉන් සමහරක් වන අතර ඒවාට අයකරන විවිධ බදු ප්‍රමාණ ප්‍රකාශයට පත් කර ඇත.**
- **ස්වභාවික හෝ වෙනත් හේතු මත මිනිසාට සහ මිනිසා පරිහරණය කරන භාණ්ඩවලට සිදුවන අලාභ හානි සඳහා වන්දි මුදලක් ලබා ගැනීමට රක්ෂණයේ දී ඉඩ ප්‍රස්ථා ඇත.**
- **රක්ෂණය, ජීවිත රක්ෂණය හා ජීවිත නො වන රක්ෂණය ලෙස ප්‍රධාන කොටස් දෙකකි.**
- **ජීවිත නොවන, වාහන වැනි රක්ෂණ වාර්ෂික ව අලුත් කළ යුතු ය.**

නොමිලේ බෙදා හැරීම සඳහා ය.

මිශ්‍ර අභ්‍යාසය

(1) වාර්ෂික වටිනාකම රු. 85000 ක් වූ ගොඩනැගිල්ලක් සඳහා පළාත් පාලන ආයතනයට තක්සේරු වටිනාකමින් 8%ක වරිපනම් බද්දක් ගෙහිමියා ගෙවයි. ගොඩනැගිල්ල වසරකට කුලියට දීමෙන් ලද මුදලින් 15%ක් නිවසේ වාර්ෂික අලුත්වැඩියාවට වියදම් විය. වසර අවසානයේ ඔහුට ඉතිරි වූයේ රු. 49300ක් නම් නිවස කුලියට දෙන්නට ඇත්තේ මසකට කීය බැගින් දැයි සොයන්න.

(2) විදුලි ජනක යන්ත්‍රයක් ආනයනය කිරීමේ දී එහි වටිනාකමින් 40%ක් තීරු ගාස්තු ගෙවීමට සිදු විය.

- ❑ එසේ ගෙවූ තීරු ගාස්තුව රු. 34 800 නම් තීරු ගාස්තු ගෙවූ පසු එහි වටිනාකම සොයන්න.
- ❑ මීට අමතර ව ප්‍රවාහන ගාස්තු සහ වෙනත් වියදම් ලෙස රු. 4200ක් වියදම් කළ පසු 20%ක ලාභයක් ලබා ගැනීමට එය විකිණිය යුත්තේ කීයට ද?
- ❑ ඉහත යන්ත්‍රය විකිණීමේ දී පාරිභෝගිකයාගෙන් 10%ක වැට් බද්දක් අයකරන්නේ නම් එය මිල දී ගන්නෙකු ගෙවිය යුතු වැට් බද්ද කොපමණ ද?

(3) ව්‍යාපාරිකයෙකුගේ වාර්ෂික ආදායමෙන් රු. 300 000 ක් බද්දෙන් නිදහස් ය. බදු අයකළ හැකි ආදායමෙන් පළමු රු. 240 000 ට 10%ක් ද ඊළඟ රු. 240 000ට 20%ක් ද ඉතිරි ආදායමට 30%ක් ද බදු අය කරයි. ඔහු බදු වශයෙන් රු. 138 000 ක මුදලක් ගෙවනු ලැබුවේ නම් ඔහුගේ වාර්ෂික ආදායම සොයන්න.

(4) ජීවිත රක්ෂණ සහතිකයට ප්‍රසාද දීමනා රු. 1000ක රක්ෂිත මුදලකට මුල් වසර 3ට වසරකට රු. 20 බැගින් ද, ඊළඟ වසර 3ට වසරකට රු. 25 බැගින් ද, ඉන් පසු සෑම වසරකට ම රු. 30 බැගින් ද ගෙවයි නම් රු. 75 000ක රක්ෂිතයකට වසර 10ක දී ලැබෙන ප්‍රසාද මුදල සොයන්න.

(5) 1400 CC ධාරිතාවෙන් යුත් මෝටර් රථයක් සඳහා පූර්ණ රක්ෂණ සහතිකය ලබා ගැනීමේ දී සෑම රු. 1000කටම ගෙවිය යුතු වාර්ෂික වාර මුදල රු. 30කි. සෑම වන්දි ඉල්ලීමක දී ම රු. 1200ක් තමා විසින් විඳ දරා ගැනීමට එකඟ වීම නිසා වාර මුදල 10%කින් අඩුවිය. එවිට වාර්ෂික වාර මුදල ලෙස රු. 8100 ක් ගෙවනු ලැබුවේ නම් රථය රක්ෂණය කරන ලද්දේ කීයකට ද?

නොමිලේ බෙදා හැරීම සඳහා ය.